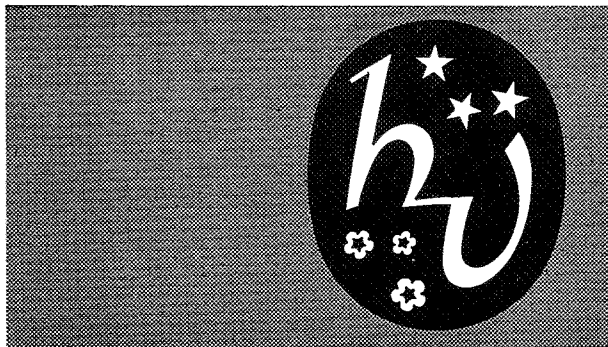

MENS EN WERELD

Het gaat weer beginnen, geachte lezers, de vakantie. De wegen met af en toe een stukje asfalt te zien, de stranden met af en toe een stukje zand te zien, de bossen waar men door de mensen de bomen niet meer ziet, de heide vol muziek uit Hilversum en Berlijn, de kampeerterreinen met de scheerlijnen der tenten door elkaar, de mooie vergezichten, verstopt door tentjes met hemeltergende souvenirs, de bussen afgestampt met mensen, die in koor verklaren, dat ze nog niet naar huis gaan, getooid met bleke jockeypetjes en breedgerande hoeden, de kastelen, in klassen doorkruist door slenterende kuddes achter automatisch pratende gidsen, de grotten vol huiverende shortsdragenden, de salonschepen, tot zinkens toe vol met gezonnebrilde mensen, die gezamenlijk geld geven aan harmonicaspelers, die ongenood meevaren, de straten der geijkte vakantieoord, als Kalverstraten zo vol van mensen die kijken naar andere mensen, die er even dwaas uit zien, de wanden en omgevingen van alle ijskokisten vol met de bekertjeslepeltes en de papiertjes, en vaak boven dit al een serie stoeltjes, waarop aanvankelijk bijna gillende dames, die zich geruisloos verplaatsen naar andere souvenirtentjes, wat hoger gelegen alleen. En wat ik hier nu tegen heb? Eigenlijk niets, laat de mensen genieten zoals zij willen. Er zijn miljoenen mensen, die vroeger nooit vakantie hadden, wat een vooruitgang, dat zoiets nauwelijks meer voorkomt. Wat mij verwondert is, dat zo talloos velen van de drukte komend in de drukte willen blijven, uit het lawaai komend het lawaai blijven zoeken, uit de stenen straten komend, de stenen straten blijven bezoeken. Verwonderen doet het mij, dat de stedeling van stilte en natuur vervreemd is, zo vervreemd, dat hij er niet eens naar terug wil. Deze moeder en dit kind, bekijk ze aandachtig, ze zijn bezienswaardig, want ze hebben zand om zich heen, geen mensen. Of er dan nergens rust en stilte is te vinden? Het wordt wel moeilijk, vooral sinds de damesbladen elk rustig plekje vol praten maar men hoeft niet te wanhopigen. Er is nog rust als men wil.

Troepen naar Nieuw Guinea

Eindelijk is het er dan toch van gekomen: nadat het lange tijd al min of meer in de lucht had gehangen is nu het besluit gevallen om militaire versterkingen naar Westelijk Nieuw Guinea te zenden, plus een paar oorlogsschepen. Een duidelijke bereidheid dus om eventueel geweld met geweld te beantwoorden. Er klinken hier en daar wat protesten, maar daarmee zal vlagvertoon noch defensieversterking worden tegengehouden. Sommigen hebben wellicht verwacht, dat ook het Humanistisch Verbond zou protesteren, omdat zij menen dat er hier een gevaarlijk spel wordt gespeeld, waartegen van zoveel mogelijk kanten een fors „neen” moet worden uitgesproken. Voorlopig is dat protest er nog niet, wat een reden te meer is, om deze aangelegenheid aan te grijpen voor een nadere beschouwing over de samenhang van politiek en levensbeschouwing.

Er is reeds gebleken, dat niet alle leden van het Humanistisch Verbond tegen het recente sabelgerinkel willen protesteren, maar juist met de aangekondigde maatregelen willen instemmen. Er heerst dus geen eenstemmigheid, wat de consequentie is van het feit, dat het Verbond de uitersten van V.V.D. tot P.S.P., en van plichtgetrouw reserve-officier tot overtuigd dienstweigeraar verenigt. Deze heterogeniteit is geen ongelukkig toeval, maar gevolg van een zeer bewust uitgesproken en gerealiseerd principe. Toch zullen bepaalde groepen binnen het Verbond zich juist in verband met kwesties als deze Nieuw Guinea-affaire afvragen of die politieke verscheidenheid geen blok aan het humanistische been is.

Er is al meerdere keren uitgesproken, dat vele opmerkingen over dit soort beleidsvragen van het Humanistisch Verbond niet voortkomen uit humanistische inzichten, maar worden ingegeven door politieke overwegingen. Men wijst er dan op, dat bijvoorbeeld de bezwaren tegen dit nieuwe „koloniale avontuur” afkomstig zullen zijn van leden, die hun politieke onderdak vinden in P.S.P. of P.v.d.A. Het is tegen deze voorstelling van zaken dat wij nu bezwaar zullen maken. Op gevaar af verzeild te raken in een soort kip-of-ei-diskussie willen we stellen, dat de levensbeschouwing vooraf gaat aan de politieke stellingname, en niet andersom. Een zekere wederzijdse beïnvloeding bij de ontwikkeling van de inzichten op beide levensgebieden is niet uitgesloten, maar uiteindelijk is de politieke stellingname slechts een facet van onze levenshouding, terwijl de levensbeschouwing veel fundamenteler is, een leidraad en toetssteen voor onze houdingen en opvattingen op tal van levensgebieden.

Het gezamenlijk onderschrijven van de humanistische beginselen behoeft niet te leiden tot eenstemmigheid op alle gebied, en zeker niet op dat van de politiek. Er zijn wel bepaalde algemeen-aanvaarde conclusies, zoals de onverenigbaarheid van humanisme met stalinistisch communisme en met fascisme. Voor de toetreding tot het Humanistisch Verbond is

geen belijdenis of iets van dien aard vereist, maar krachtens het gehele wezen van het humanisme moet worden aangenomen dat de toetreding bewust gebeurt, en dat de beginselen dus worden onderschreven. Dit veronderstelt vervolgens een bereidheid om onder meer de politieke inzichten aan deze beginselen te toetsen. En dan niet alleen een toetsing, die binnenskamers kan plaats vinden, maar ook een uitdragen van de resultaten van dit innerlijk beraad. Zoals gezegd behoeft dit niet per se tot een uniforme stellingname te leiden: het humanisme kent en erkent schakeringen.

Wanneer nu echter voor iemand de politieke overtuiging sterker spreekt dan de levensbeschouwelijke overtuiging kan het gevaar dreigen, dat bepaalde voor de hand liggende conclusies uit het humanistisch denken niet worden getrokken. Dan is er sprake van een soort omkering van de stelling, dat het levensbeschouwelijk principe de politieke stellingname moet beïnvloeden. Juist die omkering is één van de meest gerechtvaardigde verwijten die men de kerken in het verleden heeft kunnen maken. Een levensbeschouwelijk principe, dat geen verwezenlijking vindt in praktische beleving, naleving en toepassing is krachteloos; een krachtig humanisme moet zich uiteten in o.m. de invloed van de humanisten als zodanig op de stellingname van politieke groeperingen waarvan zij lid zijn.

Het gesprek over uiteenlopende politieke inzichten en hun relatie tot een gelijk levensbeschouwelijk principe is uiteraard mogelijk. Een voorbeeld daarvan is te vinden in de brochure „Sociale Gerechtigheid”, welke brochure weliswaar nog vraagt om diepere doordinking en vatbaar is voor verdere concretisering en toespitsing, maar in elk geval aantoonde dat er een zekere eenstemmigheid over uitgangspunten bereikbaar is...

Het gesprek wordt echter nog moeilijker als het gaat om zeer concreet toegespitste vragen zoals deze Nieuw Guinea-kwestie. Vooropgesteld moet dan worden, dat een betoog, waarin duidelijke principieel gemotiveerde conclusies worden getrokken geen diskwalifikatie van de overtuiging en de integriteit van andersdenkende humanisten in houdt. De angst voor de schijn van deze diskwalifikatie zal op de duur leiden tot een zekere steriliteit in het humanisme, waarbij alle enigszins controversionele kwesties angstvallig worden vermeden uit (principiële) bezorgdheid voor de gevoelens en inzichten van steeds weer andere groepen. Het moet mogelijk zijn om de verschillend gerichte conclusies in praktische politieke kwesties tegenover elkaar te stellen, waarbij de integriteit van „de ander” pas in het geding komt wanneer blijkt, dat vastgelegde beginselen geplooid, gerekt, verwrongen en verdraaid worden om levensbeschouwelijk principe en politiek inzicht toch vooral maar met elkaar te rijmen. Onsterfelijk voorbeeld van dat geestelijk gesjacher is ons aller Batavus Droogstoppel! slot op pag. 5

Uitgave van het Humanistisch Verbond - Verschijnt om de veertien dagen
15e jaargang no. 13 - 2 juli 1960

Kritisch allerlei

In ons vorig nummer hebben wij vermeld, dat de N.C.R.V. Sartres toneelstuk „La putain respectueuse” niet bij de naam durfde noemen, doch slechts aanduidde als „een stuk dat het negerprobleem behandelt”. Een ander voorbeeld van dit soort christelijke censuur vonden wij een paar dagen later in de „Nieuwe Rotterdamse Courant”, die schreef over de monoloogscène „Over de schadelijkheid van tabak”, in 1886 door Tsjechow geschreven.

„Het woord „satan” en de zinsnede „de duivel mag ze halen” waren in deze uitzending van de N.C.R.V. zorgvuldig uit de tekst weggekruid. Zo bezitten wij in ons wonderlijke vaderland nog een derde, een postume, calvinistische redactie van de monoloog van Tsjechow. Er zouden eens protestants-christelijke vragen over hem gesteld kunnen worden in de Kamer...”

Maar de N.C.R.V. zit dan ook wel in een moeilijk parket, als men bedenkt wat voor soort luisteraars zij het naar de zin moet maken. Het is waarschijnlijk hetzelfde soort mensen, dat ernstig bezwaar maakte toen het dagblad „Trouw” enige jaren geleden zijn bestelauto's opierde met de slagzin: „bliksemsnelle berichtgeving”. Als u nu de autootjes van „Trouw” alleen maar het opschrift „snelle berichtgeving” ziet dragen, moet u niet denken, dat de activiteit van het blad achteruitgegaan is. Nee, de lezers maakten bezwaar, omdat de bliksem een instrument van de Heer was... Hoe ver staan wij eigenlijk van die wilde volksstammen die voor ieder natuurverschijnsel een aparte God hebben?

De „wilden” kunnen zich echter nog altijd in onze warme belangstelling verheugen. Een meneer in Zeist voert op het ogenblik een actie die tot doel heeft „elke Papoea in Nieuw-Guinea die de Nederlandse taal kan lezen en schrijven of daarbij kan worden geholpen, een Nederlandse correspondentievriend of -vriendin” te bezorgen. De directie van Nederlands Nieuw-Guinea van het ministerie van Binnenlandse Zaken in Den Haag heeft ingestemd met deze actie en heeft de gouverneur van dit gebiedsdeel verzocht adressen te doen inzamelen.

Op zichzelf is daar natuurlijk geen enkel bezwaar tegen. Zolang onze politici niet in staat zijn een politiek te ontwerpen die de toekomst van Nieuw-Guinea in een althans iets helderder daglicht stelt, zolang wij dus met dit halve eiland voortobben en het Nederlands blijft, zolang is het ook wel nuttig ons „vlagvertoon” niet tot een paar oorlogsschepen te beperken, maar althans een klein deel van de bevolking ook op wat vredelievender wijze met Nederland in contact te brengen. Wij vragen

ons echter wel af of het beoogde doel kan worden bereikt, wanneer deze actie wordt gevoerd onder het motto: „Verwen een Papoea”, omdat daaruit nu juist weer de verouderde koloniale mentaliteit blijkt die ons doet denken aan de broekjes die Wim Kan ons voor de Papoeakindertjes wilde laten breien.

Een maand geleden maakten wij er bezwaar tegen, dat in het door een rijksambtenaar geredigeerde blad „Emigratie” eind 1959 nog een beroep op jonge Nederlanders werd gedaan, „een avontuurlijk leven in Zuid-Afrika te kiezen”. Het is ons een genoegen daarnaast een stukje over te nemen uit het mei-nummer van „Vooruitzien”, het maandblad van de Algemene Emigratie-Centrale, waarin ook de Emigratiecommissie van het Humanistisch Verbond vertegenwoordigd is:

„De huidige situatie in Zuid-Afrika heeft zowel in het dagelijks bestuur als in het hoofdbestuur van de A.E.C. een onderwerp van uitvoerig beraad uitgemaakt. Het bestuur van de Algemene Emigratie-Centrale staat op het standpunt, dat onder de huidige omstandigheden, de emigratie naar Zuid-Afrika en Rhodesia ernstig moet worden ontraden en dat bij de voorlichting extra aandacht dient te worden besteed aan de consequenties die de emigratie in dit tijdsgewricht naar deze landen met een meerrassige samenleving met zich brengt. Alleen in gevallen van gezinshereniging acht het A.E.C.-bestuur een emigratie naar Zuid-Afrika en Rhodesia nog verantwoord.”

De „Nieuwe Rotterdamse Courant” blijkt – en dat gebeurt niet vaak! – het niet bij het juiste eind gehad te hebben, toen zij schreef over een ledenvergadering en over het desavoueren van het bestuur van de Leidse studentenvereniging „Catena”, een berichtje dat wij in deze rubriek aanhaalden met betrekking tot de door „Politeia” georganiseerde tentoonstelling van documenten, door Reinhard Strecker verzameld om de schuld van talloze nazirechters te bewijzen. Het bestuur van „Catena” deelt ons thans mee, dat er alleen bezwaren tegen deze tentoonstelling in de sociëteitsruimte bestonden, omdat „daar reeds een tentoonstelling (werd) gehouden; bovendien was de documentencollectie van een zodanige omvang, dat nog slechts een te klein gedeelte van de ruimte voor verenigingsdoeleinden beschikbaar zou blijven. Een der leden bood echter aan zijn kamer te ontruimen. De dossiers zouden dan daarin een plaats kunnen vinden. De senaat meende tegen een dergelijke oplossing geen bezwaar te moeten maken.”

Gaarne nemen wij nota van deze toedracht, die de leden van „Ca-

tena” zuivert van de blaam tot die mensen te behoren die liever de spons over het verleden halen. Dat een algemene studentenvereniging als deze zelf niet aan politiek doet, lijkt ons juist. Al die mensen die „zich niet met de politiek bemoeien”, zijn echter vroeg of laat tot de conclusie gekomen, dat de politiek zich wel met hen bemoeide. In de circulaire die men aan het gerezen misverstand wijdt, betracht men een – gezien de situatie misschien wel begrijpelijke – objectiviteit, die wel meer „algemene” instellingen aankleeft. Wij vragen ons af of die koele afzijdigheid nog wel geoorloofd is, als het op de bestrijding van het nationaal-socialisme aankomt. Is die strijd nog wel „aan politiek doen” of is het alleen maar een strijd vóór de mens?

Geen land kan natuurlijk dulden, dat men zo maar mensen uit zijn gebied „rooft”, zoals in het geval van de massamoordenaar Eichmann is geschied. Dat Argentinië zich daarover 'n beetje boos zou maken, was te begrijpen. Men zou echter hebben mogen verwachten, dat Argentinië het bij een formele boze bui had gelaten, temeer omdat Eichmann niet eens legaal in dat land verbleef. Dat men het echter hogerop zoekt, zelfs de Verenigde Naties inschakelt, kan niet anders dan de wereldopinie tegen Argentinië innemen, dat zo de blaam op zich laadt deze fervente nazi te willen beschermen, een blaam die dit land, nu juist nieuwe berichten over de grote aantallen nazi's in Argentinië in de wereldpers verschijnen, wel bijzonder slecht kan gebruiken.

Een bericht van „Agence France Presse”:

„Volgens berichten uit door-gaans goede bron in San Sebastian (Noord-Spanje) hebben 325 Baskische geestelijken in een brief aan hun bisschoppen in San Sebastian, Bilbao, Vitoria en Pamplona geprotesteerd tegen het Spaanse regime. De vrijheid, een van de heiligste rechten die de staat moet erkennen en eerbiedigen, bestaat sedert 24 jaar niet meer in Spanje, aldus de brief. De Spaanse leiders „hebben zelfs de wortels van de openbare mening uitgerooid.”

Een moedige brief, die een waardig tegenwicht vormt tegen het nog altijd vrij grote aantal katholieke landgenoten, dat ons pleegt voor te houden, dat wij de

zaak op zo'n afstand toch zo moeilijk kunnen beoordelen e.d. Misschien ook een berichtje om nog eens goed door te lezen voor u straks welgemoed met vakantie gaat...

Als de K.L.M. in het nieuws is, is dat meestal iets waar wij als Nederlanders trots op zijn. Onze nationale luchtvaartmaatschappij heeft nu eenmaal een warm plekje in veler harten weten te veroveren. Toch zijn er wel eens van die berichten die ons nu niet bepaald aangenaam treffen. Zo werden wij dezer dagen herinnerd aan het feit, dat de directie nu al weer lang geleden besloot alle stewardessen boven een bepaalde leeftijd te ontslaan, een besluit waar toen nogal wat over te doen is geweest. Die onaangename herinnering kwam bij ons op, toen wij in de „Nieuwe Rotterdamse Courant” een onderschrift lazen bij een foto van drie van die lieve meisjes, luidende:

„Met ingang van 1 juli moeten de stewardessen van de K.L.M. een van de zes door de directie voorgeschreven kapsels dragen. Ondanks aanvankelijke bezwaren zijn een aantal van hen reeds tot een van de nieuwe kapsels overgegaan.”

Vermoedelijk zal eerder het tegenovergestelde bedoeld zijn van wat George Orwell in „1984” beschreef als de „Anti Sex League”, maar wij vinden het toch op zijn minst een soortgelijk streven. De vraag is nu maar of „Grote Broer” Aler al die kapsels ook persoonlijk controleert... Over eerbied voor de mens gesproken.

Een berichtje dat wij al die voorstanders van een „harde” politiek wel zouden willen toeschreeuwen, trof ons in het „Haarlems Dagblad”:

„Een inwoner van Hiroshima, de 62-jarige Sjigeo Mimoera, is donderdagavond overleden aan bloedarmoede. De dokters van het ziekenhuis voor stralingsslachtoffers in Hiroshima schrijven de ziekte toe aan de gevolgen van de atoomaanval op Hiroshima vijftien jaar geleden. De 62-jarige is de 21ste die dit jaar aan de gevolgen van de atoomaanval is overleden.”

Als men zo'n berichtje in de krant leest, nadat men op aanraden van onze medewerkster Willy Berg juist de film „On the beach” heeft gezien, beseft men pas hoe groot eigenlijk het gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel is van al diegenen die de atombom zelfs nog maar als een mogelijk wapen aanvaarden.

De bedelaar

De bedelaar in 't riet onder de spoordijk zegt: de rollende treinen brengen mij geen brood zomin als de zuigende auto's op de weg of de straaljagers huilend aan de ochtendhemel Onder de hollen mensen was er al een als ik, straks zullen de wereldruimteschepen over mijn verformfaaide hoed opstijgen. Als de melk in de kan stremt is 't erger voor mij dan de overstromingen in de Gangesdelta en 't verlies van een schoenzool schrijnt me meer dan de verwoesting van een grote stad Het peinzen over eenheid van ruimte en tijd blijft mij bespaard maar lang nog denk ik na wanneer zonder verachting een goed oog mij streeft.

Uit: Herman van den Bergh: Stenen tijdperk. Em. Querido's Uitgevers-mij, Amsterdam, 1960.

Humanistisch Thuisfront neemt Coornherthuis in gebruik

Zaterdagmiddag 18 juni vertegenwoordigden de algemeen secretaris Max en ondergetekende het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond bij de officiële opening van het door het Humanistisch Thuisfront aangekochte vormingscentrum, „Coornherthuis”. Deze in Driebergen gelegen villa biedt plaats aan circa vijftig militairen die daar komen om de door het Humanistisch Thuisfront georganiseerde vormingscursussen mee te maken. Het meer dan vijftig jaar oude gebouw is zo solide en zo keurig opgeknapt, dat het helemaal niet de indruk maakt al zo oud te zijn. Het interieur is eenvoudig, maar zeer smaakvol, de kleuren zijn fris en het geheel heeft nog zoveel het karakter van een woonhuis behouden, dat de militairen zich er ongetwijfeld „thuis” zullen voelen.

Niet alleen de nieuwe aanwinst, maar ook het feit dat de aankoop van zo'n gebouw noodzakelijk was omdat de belangstelling voor de cursussen met sprongen omhoog gaat, is een hartelijke gelukwens waard. In zijn inleiding vertelde de directeur van het vormingscentrum, de heer Lips, dat de minister aanvankelijk, in 1952, zowel het aantal cursussen als het aantal deelnemers per cursus had beperkt. De eerste jaren ontving het vormingscentrum dientengevolge niet meer dan circa 350 militairen per jaar. Nadat de beperkingen waren opgeheven nam het aantal deelnemers snel toe en aangenomen mag worden dat in 1960 ruim 2000 militairen een cursus zullen meemaken. Dat er aan deze cursussen behoefte bestaat is dus in de praktijk bewezen.

De heer Lips had in deze gang van zaken een goede aanleiding om erop te wijzen dat de behoefte aan geestelijke verzorging niet kan worden bepaald door na te gaan of er „om gevraagd” wordt, maar dat de behoefte eerst blijkt als er in de praktijk mogelijkheden geboden worden. Het spreekt wel vanzelf dat hij hierop wees in verband met de mededeling van minister Visser dat het toelaten van geestelijke verzorgers van Humanistische zijde in de kazernes afhankelijk is van de behoefte...

De heer Lips gaf de aanwezigen voorts in grote trekken een beeld van het doel en van de werkwijze van het vormingscentrum dat hij van de aanvang af geleid heeft. Ook gaf hij uiting aan zijn erkentelijkheid tegenover het Humanistisch Verbond dat het conferentieoord „De Ark” ter beschikking stelde waarin de cursussen tot nu toe werden gehouden.

Drie dagen te kort

Een uitgebreid verslag van de interessante inleiding van de heer Lips zal ik hier niet geven, maar wel wil ik nog graag vermelden de opmerking die aan de aalmoezenier en de legerpredikant een instemmend knikken ontlokte, n.l. dat drie dagen voor zo'n vormingscursus veel te kort is. Met aankomst, kennismaking en vertrek gaat een dag heen, zodat er

voor het werk slechts twee dagen over blijven. De aanwezigheid van verschillende autoriteiten was een mooie aanleiding om erop te wijzen dat zo'n cursus eigenlijk een week zou moeten duren.

Intussen ben ik mijn verslag niet bij het begin van het programma begonnen. Het welkomstwoord en de officiële openingstoespraak werden uitgesproken door de waarnemend voorzitter van het Humanistisch Thuisfront, de heer C. v. d. Waerden. Verschillende autoriteiten en afgevaardigden van bevriende organisaties werden welkom geheten. In dit verslag moge worden volstaan met de aanwezigheid te vermelden van de hoofdaalmoezenier en de legerpredikant.

De wnd. voorzitter richtte natuurlijk eerst een bijzonder woord van welkom tot mevrouw J. Vermeer-van Doesburg, de weduwe van de onlangs overleden voorzitter van het Humanistisch Thuisfront Evert Vermeer. In treffende bewoordingen herinnerde hij aan de grote verdiensten van Evert Vermeer als voorvechter van het humanisme, als enthousiast en energiek voorzitter van het Thuisfront en als mens.

Vervolgens werd het woord gevoerd door dr. H. Bongers die een boeiende toespraak hield over Coornhert. Het zal velen eerst na het aanhoren van deze toespraak duidelijk geworden zijn waarom het nieuwe vormingscentrum de naam Coornhert-huis heeft gekregen.

Gelukwensen en geschenken

Na de thee werd door enkele afgevaardigden nog gebruik gemaakt van de geboden gelegenheid om gelukwensen uit te spreken, waarbij enkele - dankbaar aanvaarde - cadeaus wer-

den aangeboden. Het meest vermeldenswaard was wel het cadeau dat aangeboden werd door de beheerders van de militaire tehuizen van het Humanistisch Thuisfront, n.l. een beeldhouwwerkje dat in de hal van het gebouw een plaats had gevonden en dat in de werkplaats van een van de militaire tehuizen door een militair gemaakt is.

Al met al een mijlpaal in de geschiedenis van het Humanistisch Thuisfront; een feestelijke gebeurtenis waarbij de vreugde helaas getemperd werd door het nog maar zo kort geleden verscheiden van Evert Vermeer en door de nog on vervulde wensen ten aanzien van volledige gelijkstelling van de Humanistische geestelijke verzorging. Wat dit laatste betreft en wat betreft het gebruik van het Coornhert-huis als vormingscentrum wensen wij het Humanistisch Thuisfront veel succes.

J. Bijleveld

Cursussen Internationale School voor Wijsbegeerte

De Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort organiseert de volgende cursussen: 29 juli/2 aug.: Prof. dr. D. Friedman (London) en dr. E. Zürcher (Leiden): „De oosterse filosofieën in de toekomst van Azië.”

5/7 aug.: Dr. B. M. I. Delfgaauw: „Het verschijnsel mens” (n.a.v. Teilhard de Chardin). 12/14 aug.: Prof. dr. Th. P. van Baaren: „Wij mensen” - religie en wereldbeschouwing bij schriftloze volken.

29 aug./2 sept.: Prof. dr. C. A. van Peursen: „Tijd en Toekomst.”

8/9 okt.: Dr. P. Th. Hugenholtz: „Tijd en Creativiteit.”

15/16 okt.: Prof. dr. H. J. M. Oldewelt: „Objectiviteit en subjectiviteit in ons ervaren.”

29/30 okt.: Prof. dr. J. J. M. Aler, prof. dr. H. Glockner (Brunswijk) en prof. dr. J. C. Brandt Corstius: „Schopenhauer-herdenking.”

12/13 nov.: Prof. mr. dr. P. A. H. Baan en prof. mr. J. Glastra van Loon: „Straf en Recht.”

26/27 nov.: Prof. dr. H. R. Wijngaarden, dr. J. A. Ponsioen en prof. dr. J. Linschoten: „Geborgenheid.”

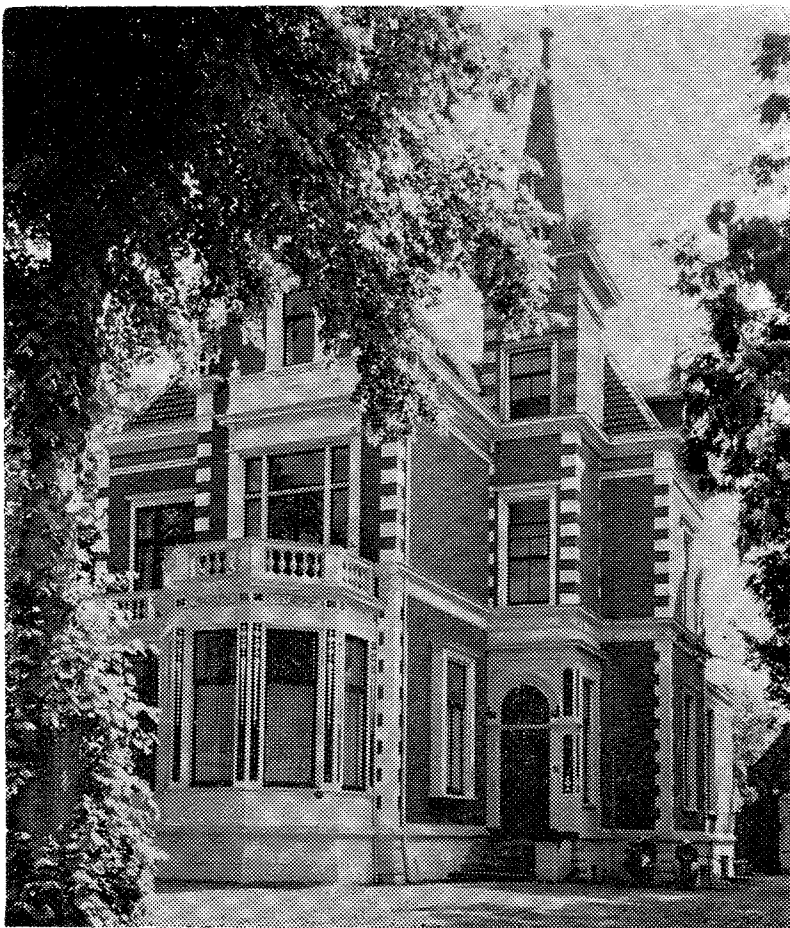
28/30 dec.: Kerstreünie - prof. dr. H. Baudet: „Het paradijs op aarde” - Mythe en Realiteit.

Jaarverslag Thuisfront

Voor de Stichting Humanistisch Thuisfront en de Stichting Militaire Tehuizen was 1959 in velerlei opzicht een jaar van groei, zo lezen wij in het jaarverslag. Aan de drie tehuizen kon een vierde worden toegevoegd, het aantal bezoekers nam toe en de vormingsbijeenkomsten in De Ark werden door meer militairen bezocht dan in enig voorafgaand jaar. De kosten stegen, maar daar eerder genomen initiatieven vruchten begonnen af te werpen, namen ook de inkomsten toe.

In het slotwoord wordt herinnerd aan de verschijning van het anti-revolutionaire rapport „Humanistische geestelijke verzorging” dat op discriminatie aandrong; daar tegenover wordt met genoegen geconstateerd dat talloze vertegenwoordigers van velerlei politieke schakering ertoe bijdroegen dat de beide stichtingen bij de verdelende rechtvaardigheid niet over het hoofd werden gezien.

Het Coornherthuis te Driebergen

Sport valt niet meer weg te denken (II)

Sport dient een bijzondere wijze van spelen te zijn; bijzonder, omdat in tegenstelling tot het spel, waarbij uitkomst en resultaat van veel minder belang zijn, juist het prestatie- en strijdelement en de krachtmeting inherent zijn aan de sport. Het eigen-krachten-meten in lichamelijk en geestelijk opzicht, waarbij de strijd wordt aangebonden met zich zelf, tegen anderen of met de elementen, waarbij bepaalde regels gelden, die de aard van de sport bepalen en de sportieve, morele normen aangeven, is een wezenskenmerk van de sport.

Het is duidelijk, dat het de taak dient te zijn van de goedwillende sportleiders, te zorgen, dat dit onontbeerlijke strijdelement niet leidt tot een wedstrijdsfeer, die afbreuk doet aan het spel-element. Hier is ook voor iedere sportliefhebber zelf een taak weggelegd. Mét de leidinggevende sportfunctionarissen dienen we de sport te beschermen tegen alle gevaren die de sport van haar wezenlijke karakter dreigen te beroven. En dan denken we niet alleen aan professionalistische tendenzen, doch meer nog aan het zien van de topprestaties als het alleen-zaligmakende principe, aan het kweken van sportmaniakken, die door een onbegrijpelijke overwaardering van de sport het winnen van een wedstrijd als het enige en hoogste goed beschouwen, aan de sportheldenverering, aan het trekken van publieke belangstelling louter uit overwegingen van sensatie. Dan gaat immers het wedstrijdelement een eenzijdige overheersende plaats innemen, de „ontspanning” wordt te niet gedaan door een „overspanning”, alles moet wijken voor de prestatie, het te behalen record of het kampioenschap. Er is geen sprake meer van, dat een dergelijke sportbeoefening een positieve besteding van vrije tijd betekent, noch dat zij enige vormende waarde, speciaal voor onze jeugd, kan hebben. Dan kunnen we met recht spreken van een ontaarding van de sport. De spelsfeer in de sport is dan wel helemaal verdwenen en men zondigt willens en wetens tegen de essentie van de sport. Ik acht het een taak van het hoogste belang ons hiertegen met hand en tand te verzetten.

Meer elementen

Er zijn nog meer elementen die in het begrip sport worden onderkend: de gerichtheid op lichamelijke activiteiten – waarmee we dus de z.g. denksporten hier buiten beschouwing laten –, het vrijwillige karakter, het noodzakelijke oefen-element en het streven naar correct gedrag; doch het is voor een juist begrip niet noodzakelijk op deze kenmerken in te gaan.

Slechts nog een enkel woord over het streven naar een correct gedrag. De manier waarop de sportman resultaten bereikt, is nog belangrijker dan de resultaten zelf. Zijn gedrag is een keur op zijn sportiviteit. Al zijn handelingen dienen gericht te zijn op het nakomen van de geschreven en misschien nog meer van de ongeschreven regels van fatsoenlijk sportverkeer. Bij een dergelijke instelling zal het voor de ware sportman zelfs mogelijk zijn in sportief opzicht meer vol-doening te beleven aan een verloren wedstrijd dan aan een overwinning.

Op gevaar af, dat de bekende radio-sportcommentator Bob Spaak mij voor een volslagen irreële idealist zal houden – zie zijn boekje „Sport voor sport”, waarin hij de speltheorieën van de hoogleraren Buytendijk en Huizinga aan de kaak stelt –, durf ik toch te beweren, dat zij, die streven naar correctheid in de sport een vechten tegen de bierkaai vinden en een onbereikbaar ideaal, waaraan de praktijk nooit zal kunnen beantwoorden, een belangrijk wezenskenmerk van de sport, de sportmentaliteit, niet begrepen, niet aangevoeld en nooit beleefd hebben.

Helaas komen dezulken in de sportwereld te veel voor. Op belangrijke plaatsen kunnen zij veel kwaad stichten, ja zelfs een ramp voor de sport betekenen.

Deze inleiding om te komen tot onze plaatsbepaling ten opzichte van de sport is langer geworden dan ik vermoedde. Ik heb echter getracht in deze inleiding reeds ten dele aan te geven, hoe de humanist de sport dient te zien, waarmee dus tevens reeds een deel van de kern van het vraagstuk is aangeroerd.

Eigen visie

Indien wij, humanisten, over de waarde en betekenis van de sport willen oordelen, dan kunnen we dat alleen doen vanuit onze humanistische opvatting ten aanzien van de bestemming van de mens. Ieder mens heeft bij zijn geboorte in zekere mate mogelijkheden in lichamelijk en geestelijk opzicht meegekregen. Het is zijn bestemming deze menselijke mogelijkheden tot een harmonische en verantwoorde ontwikkeling te brengen. Hij stelt zich daarbij wellicht een ideaal voor ogen, doch in de praktijk blijkt, dat deze structurele ontplooiing voor een deel haar eigen weg gaat en bepaalde eigenschappen en functies gaan domineren, andere afzwakken, waardoor een onharmonische ontwikkeling van de mens ontstaat.

Deze deraillering behoeft echter naar ons inzicht nog niet tot een te sterke degradatie te leiden, omdat een sterk gevoel van waardebesef in elke mens aanwezig is. Wanneer we nu de mens en in het bijzonder de jeugdige mens tot een activiteit kunnen brengen waardoor, of in omstandigheden kunnen plaatsen waarin dit waardebesef en de eerbied voor de mens versterkt en gecultiveerd kunnen worden, en die tevens kunnen bijdragen tot de ontplooiing van de menselijke vermogens, dan mogen we deze gelegenheid niet voorbij laten gaan. Vanuit dit standpunt dus zal de humanist de sport moeten beschouwen en op grond hiervan zal hij dienen na te gaan of en in hoeverre de sport van betekenis voor hem kan zijn.

Laten we thans in kort bestek eens nagaan welke waarden goed opgevatte en goed geleide sport voor de beoefenaars kan hebben.

We hebben gezien, dat de mens in deze samenleving zich in zijn natuurlijke verhouding tot zijn lichaam, zowel lichamelijk als geestelijk, belemmerd voelt. De machine is ons ganse bestaan gaan beheersen. De gemiddelde arbeider overziet in het gecompliceerde bestel van de grote onderneming het geheel niet meer. Hij verricht slechts een deelfunctie. Hij is een uniforme automaat geworden, die in de eenvoudige verrichtingen die het dagelijks werk van hem vraagt, geen voldoening meer vindt voor zijn verlangens en behoeften, noch in biologisch, noch in geestelijk opzicht. Onderzoekingen hebben reeds lang geleden aangetoond, dat door een te geringe lichamelijke prestatie of een te eenzijdige beweging bij het werk de gezondheidstoestand te lijden heeft.

We hebben ook reeds gezien, dat dit arbeidsproces steeds ingewikkelder wordt; de mogelijkheid om iets „van en uit zich zelf” in de dagelijkse arbeid te verwezenlijken, wordt steeds geringer. De eenzijdige, gespecialiseerde, op massa-productie ingestelde arbeid heeft een denaturerende invloed op de mens. Zij prikkelt tot een sterke drang naar volledig en volwaardig mens-zijn en -blijven.

Voordelen

Hier springen de biologisch-hygiënische en psychologische voordelen van de sport in het oog. De sport kan hier heilzaam werken en een

correctie bieden op deze vervlakkende tendenzen, omdat zij toegeeft aan de bewegingsdrang en de behoefte aan motoriek. Zij doet de vreugde van het gebruik van het lichaam beleven; zij biedt de gelegenheid om agressieve en agonale (wedstrijd-)neigingen binnen bepaalde grenzen op bevrijdende wijze af te reageren. De sport doet de persoonlijkheid van de beoefenaar meer tot uiting komen; zij doet deelnemen aan een proces (de wedstrijd), dat overzichtelijk is, waarin men zijn eigen aandeel terugvindt en waarvan het resultaat – de overwinning of de nederlaag – direct te zien is.

Serieuze sportbeoefening vraagt behendigheid, lichaamsbeheersing en ook zelfbeheersing, doorzettingsvermogen en volharding, maar vooral een sportieve instelling, waaronder een reeks van karaktervolle eigenschappen wordt verstaan. Deze eigenschappen zijn ook in het dagelijks leven van eminent belang en het bevorderen ervan door middel van goed begrepen sport werkt dus karaktervormend. Het zich houden aan de spelregels, de leiding van de scheidsrechter en het eerbiedigen en waarderen van de medespelers, waaronder ook de z.g. tegenstanders gerekend worden, zijn wel de belangrijkste kanten van het „fair play”.

Bovendien kan het lid-zijn van een sportorganisatie ook nog een gunstige invloed hebben op het persoonlijk en maatschappelijk leven van de mens. Het samenwerken met anderen in team- of clubverband vraagt op zijn tijd een achteruitstelling van het eigen „ik”, om plaats te maken voor een dosis gemeenschapsgevoel, zonder dat eigen initiatief en activiteit verloren gaan. In zijn vereniging is de sportbeoefenaar iemand, hij heeft als individu betekenis en draagt zijn eigen verantwoordelijkheid. Zijn bijdrage tot het verenigingsleven moge klein zijn, maar hij is met name bekend en speelt zijn eigen rol, in tegenstelling tot de plaats die hij in zijn arbeidsmilieu inneemt, waar hij maar al te vaak in de anonimiteit verloren gaat.

Jeugdvorming

Het clubleven en het vervullen van functies hierin, vormen voor de betrokkene een voor-scholing voor actief staatsburgerschap. Begrijpelijk, dat ook in dit opzicht een door de jeugd bestuurde en onder supervisie van een volwassene staande jeugd-sportafdeling grote mogelijkheden biedt voor dit aspect van de jeugd-vorming.

De bovengenoemde in de karaktervormende en sociale sector liggende eigenschappen achten wij daarom zo waardevol, omdat zij leiden tot een versterking van het meergenoemde waardebesef, dat tot uiting komt in een betere verhouding tot onze medemensen.

De vraag of en op welke wijze de humanist de sportbeoefening moet zien, lijkt mij hiermede beantwoord. Elke humanist zal de mogelijkheden die goed geleide sport, onder bepaalde voorwaarden beoefend, biedt om de mens in deze wereld wat gelukkiger te maken, met beide handen moeten aangrijpen. Hij zal elke poging de sport tot een cultureel verantwoorde manifestatie te verheffen, moeten steunen.

We nemen tot besluit van dit artikel gaarne de woorden over van prof. Plesner, die op een internationaal sportcongres eens gezegd heeft: „De sport heeft in het leven van de moderne mens een verfrissende, bevrijdende en ontspannende functie, want in de sport kan de moderne mens de spanningen van zijn bestaan op een ongevaarlijke manier afreageren en op een prettieve wijze een compensatie vinden voor de onvolkomenheden en remmingen die hij in zijn leven en bij zijn arbeid schier dagelijks ervaart”.

Jac. van der Reijden

Herinneringen van Dr. Buskes

Dr. J. J. Buskes, Hoera voor het leven! – De Brug – Djambatan, Amsterdam f 11,50.

Wie Dr. Buskes vele jaren gevolgd heeft, weet vooraf, dat in deze biografie een intensief levende en levenslustige, een warm voelende en strijdvaardige persoonlijkheid tot uiting komt. En toch kost het mij moeite – ondanks de sympathie voor de schrijver – te accepteren, dat iemand die enerzijds zegt te leven „in een zondige en slechte wereld met zondige en slechte mensen en zondige en slechte ideeën” (zonder de andere kanten te vermelden), – die twee wereldoorlogen heeft meegemaakt en daaronder geleden heeft, die zich diep bewust is van het chaotische karakter van ons tijdperk, welks secularisatie voor hem nog een bijzondere betekenis hebben moet, – dat deze auteur anderzijds een hoeraatje voor „het” leven weggeeft en nog eenmaal uitdrukkelijk zeggen wil „hoe goed het was.” De vraag „alleen een zegen?” kan ik niet nalaten te stellen.

Dr. Buskes stamt uit een in Kuyperiaanse zin gereformeerd milieu en is in een gevoelige jeugdperiode gedurende de eerste wereldoorlog onder de invloed van Bart de Ligt gekomen, die – zelf uit een orthodox domineesgezin stammend – zijn doorbraak van uiterst rechts naar uiterst links begonnen was, maar dan zowel in maatschappelijk en politiek opzicht als in het filosofisch-godsdienstige.

Martin Buber heeft beschreven hoe in zijn vriend Gustav Landauer veel meer leefde en van hem veel meer uitging dan in zijn boeken is vastgelegd. Hetzelfde kan van de aan Landauer verwante Bart de Ligt gezegd worden. Al zijn beider boeken zeker toch ook van veel belang. Bij de Ligt is één der belangrijkste oorzaken m.i. deze, dat hij zeer beslist altijd ook voor een gewoon publiek leesbaar wilde schrijven. Hij heeft daarvoor zelfs zijn eigen stijl, die inderdaad aanvankelijk moeilijk was, bewust gewijzigd.

Vanzelfsprekend heeft het de jonge Buskes leed gedaan, dat de Ligt, deze „eerlijke zoeker naar waarheid en een trouw kameraad”, zich van het christendom heeft los gemaakt.

Sterke traditie

In dr. Buskes leefde en leeft de traditie sterk. Een vriend van hem heeft van zichzelf gezegd: „De band met het ouderlijk huis en de gereformeerde kerken, was zo wezenlijk, dat er van een afkeren geen sprake was.” Maar diezelfde vriend heeft geschreven, „dat zeer veel geschilpunten van onze dagen eenvoudig vastgelegd worden in formuleringen van 1619 en opgelost met de denkwerktuigen van 1619.”

Voor dr. Buskes is het christendom nog steeds de absolute waarheid, Jezus Christus de weg, de waarheid en het leven, de volstreekte openbaring. Naar zijn mening zal een gesprek met de andere godsdiensten dan ook „niet kunnen opgaan in een over en weer elkaar verrijken met als motivering, dat we toch in één en dezelfde God geloven.” Want de kerk belijdt „de God, die ze in Jezus Christus en in Hem alleen heeft leren kennen, het belijden van de enige naam, die onder de hemelen gegeven is, om behouden te worden.” De traditie blijkt hier albeslissend: „moet men nog eens gaan doordenken, waar Gods kinderen eeuw in eeuw uit uit geleefd hebben?” „De theologie gaat niet uit van „mogelijkheden”, maar van „werkelijkheden”. Of in een moderne formulering: „Theologie is geen studeerkamerbedrijf maar een existentieel handelen.” – Waarschijnlijk wordt van filosofische termen geen méér misbruikt dan dit woord existentieel, waarvan ieder voor zijn zekerheden gebruik meent te kunnen maken om deze buiten discussie te stellen. Op zijn beurt heeft de

vrijzinnige prof. Smits dr. Buskes verweten, dat hij „onmachtig is tot een waarlijk existentiële verwerking van het bijbels getuigenis in de hedendaagse geloofstaal.” – Voor humanisten is het belangrijk, dat prof. Smits daar tevens schrijft: „Het is mijn eer te na, dat iemand voor mijn schuld zou boeten, ik wens te staan voor de gevolgen van mijn eigen daden”, hetgeen één der grondslagen van een humanistische ethiek genoemd kan worden. Dr. Buskes wordt echter

DR. J. J. BUSKES

„geschokt door deze brute afwijzing van de verzoening in en door het bloed van Christus.”

Nietzsche heeft er reeds op gewezen, dat een sterk geloof geen waarheid bewijst, maar eerder de waarschijnlijkheid van 'n onjuistheid (Täuschung) doet vermoeden. In zijn geest zouden we kunnen zeggen: zalig zijn degenen, die niet zonder twijfel zijn ten aanzien van eigen zekerheden. Hoe zou men op het koord der waarheid kunnen voortschrijden zonder balanceren? Hoe weet men, dat iets van godsweg verkon-

digd is in een tijd, waarin zelfs velen der gelovigen onder Gods zwijgen gebukt gaan?

Leertucht noodzakelijk

Dr. Buskes is echter konsekvent en verdedigt dan ook de leertucht in de kerk. „Tucht, ook leertucht, betekent dat het leven onder beslag van God staat . . .” „Is het onverdraagzaamheid, als iemand bij het aanhoren van zo'n vervalsing van het evangelie (nl. door prof. Smits) als een waakhond gaat blaffen?” Zou „leertucht” het aangewezen middel zijn tot verheldering van de geesten der mensen? Welke perspectieven deze opvatting op andere terreinen des levens bieden zou, waag ik niet te overdenken. Zou een beetje minder zekerheid en wat meer skepsis niet meer mogelijkheden bieden voor het tot uiting komen van een zuiverder menselijkheid?

Omdat ik meen, dat voor humanisten de hiervoor behandelde punten interessant zijn, heb ik over deze geschreven. Dat wil niet zeggen, dat de inhoud van dit boek verder niet van belang zou zijn. Het tegendeel is het geval! Hoeveel mensen heeft dr. Buskes niet ontmoet tot in India en Zuid-Afrika. Om enkele te noemen: Hil Brandt Boschma, Andreas Latzko, Kees Boeke, de professoren Buytendijk en Pos, mevrouw Roland-Holst, prof. Hering en niet te vergeten de oorspronkelijke en ook voor ons belangrijke theoloog, Karl Barth, die voor dr. Buskes voordurend een leidsman is geweest. En hoe kernachtig typeert hij deze personen en allerlei verschijnselen, bv. het atheïsme.

Humanisten zullen hier o.m. de vriendelijke en goede mens prof. Pos ontmoeten, zoals hij in zijn Vrije-Universiteits-periode was. En voorts een goede kijk krijgen van een insider op bepaalde kerkelijke kringen en verschijnselen.

Bijzonder belangrijk is ook wat dr. Buskes over de laatste oorlog vertelt: over zijn strijd tegen nationaal-socialisme en fascisme vanaf 1933, van zijn moedige optreden in de oorlog zelf.

Deze levensbeschrijving overziende dringt weer de gedachte zich aan mij op, dat ook van deze mens het leven belangrijker is dan zijn theorieën en leerstellingen, waarvan voor hem voor een goed deel het stramen gegeven was. Hij heeft dat op eigen wijze bewerkt. En dit levenswerk wekt onze oprechte bewondering. Waaraan de hiervoor geuite kritiek op uitgangspunten en praemissen niets vermag af te doen.

J. B. Meijer

slot van pag. 1

Met inachtneming van het voorgaande komen we nu tot het formuleren van enige vragen over de recente politieke en militaire maatregelen inzake Nieuw Guinea. Gevraagd moet dan worden, of dit beleid de toets van een redelijke verantwoording kan doorstaan. Is er niet veelal sprake van een gevoelsmatig bepaalde politiek? Gevoelsmatig wordt dan gebruikt in de zin van „gekwetste nationale eigenwaarde”, angst voor prestigeverlies als we ons dat stuk grond zonder slag of stoot zouden laten ontnemen, behoefte aan primitieve bezitshandhaving. Wat is nu eigenlijk de „redelijke verantwoording” van dit hele beleid? . . . Is datgene wat daarginds verdedigd moet worden van zo voornaam en zwaarwegend belang, dat het op redelijke verantwoorde wijze kan worden afgewogen tegen een nog onbekend aantal mensenlevens? . . .

Als men meent, dat de bescherming van de Papoea's tegen „bezetting” door Indonesia deze offers waard is, hoe motiveert men dan, dat de „bevrijding” van de Molukken deze offers niet waard zou zijn?

Vooropstellend, dat het humanisme een zekere eerlijkheid, een zekere „zindelijkheid” in denken en doen impliceert, acht men dan deze

maatregelen aan die normen te voldoen? Is het niet een goed humanistisch uitgangspunt om te praten („redelijk overleg”), en niet te vechten?

Zo zijn er nog meer vragen te stellen, maar we zullen het hierbij laten. Met het gehele voorgaande betoog hebben we een bepaalde gedachtengang willen ontwikkelen over de samenhang tussen levensbeschouwelijk principe en praktisch-politiek handelen, met als „demonstratie-geval” de Nieuw Guinea-kwestie. De conclusie is, dat het regeringsbeleid moet voldoen aan eisen die men er als humanist aan zou willen stellen, dat humanisten als zodanig aan hun beginsel de argumenten kunnen ontleenen om te protesteren via hun eigen partij, en dat in feite ook een collectief humanistisch protest denkbaar zou zijn. Uitgaande van humanistische beginselen moest een gesprek mogelijk zijn over de wijze, waarop noodzakelijke politieke maatregelen moeten worden genomen. Zo'n gesprek is de onontkoombare consequentie van het humanisme meer en méér te worden een levensbeschouwing met invloed op het wereld-gebeuren.

Het openen van dit gesprek met de Nieuw Guinea-politiek als concrete aanleiding moge hiervan een levend voorbeeld zijn. *Van Opijnen*

De wereld waarin wij wonen en werken

De tijd waarin wij onze weetgierigheid naar vreemde landen en hun bewoners moesten bevredigen met de vaak geromantiseerde beschrijvingen in „De aarde en haar volkeren” en ook het middelbaar onderwijs zich beperkte tot het bijbrengen van wat kennis van topografie en een summier samenvatting van de middelen van bestaan, de grondsoorten en hun agrarische voortbrengselen en de klimatologische omstandigheden ligt al weer vrij ver achter ons. Sindsdien is de gedachte sterk doorgedrongen dat juist wat de mens met onze aarde gedaan heeft, zijn economische en sociale situatie, zijn technische vermogens, het „gezicht” van die aarde wezenlijk hebben veranderd. Dat betekende een afrekening met de opvattingen van de „Duitse school” voor wie het aardoppervlak het voornameste object van studie bleef.

In „De wereld waarin wij wonen en werken”, een verzamelwerk in zes delen waarvan het eerste, dat het oude Europa behandelt, onlangs bij de *Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V. in Zeist* verscheen, geeft de uit de hoogleraren prof. dr. W. E. Boerman, prof. dr. Joh. J. Hanrath en prof. dr. H. J. Keuning gevormde redactie in een Algemene inleiding een verantwoording van haar uitgangspunten en de gevolgde methodiek. Om onze lezers daarmee enigszins vertrouwd te maken, geven wij twee citaten:

„Veel minder dan de zgn. raseigenschappen, waarvan men meer en meer gaat beseffen dat zij voor een belangrijk deel het uitvloeisel zijn van de bestaanswijze van de respectievelijke volken, blijkt het niveau van hun technische ontwikkeling te zijn, dat de wezenlijke verschillen veroorzaakt tussen de bevolkingen in de onderscheidene delen van onze planeet.”

„In het bijzonder zijn het de grote verschillen in bestaanswijze, in welvaartstreven en levensstijl, welke de bevolking in de verschillende delen van de wereld vertoont, die een economisch- en sociaal-geografische beschrijving van onze planeet in onze moderne tijd alleszins zinvol maken, ook al heeft zich daarbij het uitgangspunt verlegd van een beschrijving van de aarde als woonruimte naar een beschrijving van de naar welvaart strevende menselijke groeperingen binnen bepaalde ruimtelijke eenheden.”

Logische indeling

Het is dit uitgangspunt waaruit de indeling van het nieuwe economisch- en sociaal-geografisch handboek logisch voortvloeit. Deel II zal de Islamietische wereld en Neger-Afrika behandelen, deel III de Slavische wereld (met inbegrip van de Sovjet-Unie en Ruslands satellietstaten), deel IV de „Landen der verwachting” (U.S.A. Canada, Australië en Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika en de La Plata-gebieden en Chili), deel V de Spaans-Portugese en deel VI de Zuid- en Oostaziatische wereld.

Aan het thans verschenen eerste deel werken behalve de drie redacteurs H. D. Baars, prof. dr. F. Dussart, prof. dr. K. C. Erwards, prof. dr. E. M. Rawstron en dr. B. P. Vermey mede.

De typografische uitvoering is voortreffelijk. Jammer dat onder de gekleurde foto tegenover de titelpagina een vervelende zelfout voorkomt waar de Italiaanse blijspeldichter Goldoni abusievelijk Godoni wordt genoemd. D-z

Verontrustende toeneming van de wereldbevolking

De wereldbevolking zal over een jaar met 43 miljoen zielen zijn toegenomen en zij zal aan het eind van deze eeuw verdubbeld zijn. Deze verontrustende gegevens kan men lezen in de nieuwe uitgave van het „United Nations Demographic Yearbook” aldus weet de „New York Herald Tribune” te berichten.

De groei is het sterkst in de onderontwikkelde landen, waar maatregelen tot bevordering van de algemene gezondheid de bevolking steeds doen toenemen. De wereldbevolking groeit momenteel sneller dan ooit tevoren, n.l. met omstreeks 1,7 % per jaar tegen 1,2 % vier jaar geleden, terwijl de groei vóór de tweede wereldoorlog nooit groter was dan 1 % per jaar.

De landen, die de nieuwe wereldbewoners het slechtst kunnen voeden, vertonen de snelste groei. Latijns-Amerika gaat aan de kop met 4,4 %, gevolgd door Afrika en Zuid-West-Azië met 4 %. De Sowjet-Unie en de Verenigde Staten hebben een groei van 1,7 %, gelijk aan het wereldgemiddelde. Het ziet er naar uit, dat Rusland zijn numerieke voorsprong op de Verenigde Staten zal behouden. In 1955 had het een geboortecijfer van 26,5 per 1000, een sterftecijfer van 8,4. Het Amerikaanse geboortecijfer schijnt stabiel op 25 te blijven; het sterftecijfer was in 1955 9,3.

Vele bevolkingsdeskundigen zijn zeer verontrust over deze snelle groei. Robert C. Cook, Directeur van het „Population Reference Bureau” noemt het verschijnsel een even ernstig gevaar als de atoombom. Dr. J. O. Hertzler, hoogleraar in de sociologie aan de Universiteit van Nebraska, verklaart in zijn boek „The Crisis in World Population”, dat „horrendous problems” („verschrikkelijke problemen”) zullen ontstaan, als niet spoedig doeltreffende maatregelen worden getroffen. De natuur zelf, aldus betoogt hij, zal op meedogenloze wijze de bevolkingsgroei stoppen door hongersnood, ziekte of andere catastrofen, tenzij de mensen hun vruchtbaarheid op de een of andere wijze weten te beperken. Zijn conclusie gaat lijnrecht in tegen de leer van de rooms-katholieke kerk en andere godsdienstige groepen die zich tegen „kunstmatige” geboortecontrolle verzetten.

Gevaarlijke keuze

Wanneer men het gebruik van anticonceptionele middelen blijft tegengaan, aldus dr. Hertzler, dan zullen de hongerende onderontwikkelde gebieden andere methoden van geboortebeperving gaan toepassen zoals abortus, sterilisatie en het doden van pasgeboren kinderen.

Dr. Hertzler komt tot deze ontstellende conclusie: „The situation seems to resolve itself into a choice between contraception and some kind of murder.” (De situatie schijnt zichzelf op te lossen door een keuze tussen geboortecontrolle en een of andere wijze van moord).

Het is bekend, dat ook in de onderontwikkelde gebieden de katholieke kerk zich blijft verzetten tegen geboortebeperving, omdat de praktijk hiervan strijdig is met de katholieke theologie. Wij vragen ons af welke oplossing de katholieke moraaltheologen te bieden hebben voor dit wereldprobleem, dat van jaar tot jaar urgenter wordt. Tot nu toe had men van deze zijde slechts kritiek (uiteraard theologisch gefundeerd!) op de geboortebeperving zoals deze b.v. in India en Japan wordt toegepast n.l. door het gebruik van anticonceptionele middelen. Maar met kritiek alléén lost men dit wereldprobleem niet op. K.

Prof. Dr. Th. van Baaren

„Wij mensen”. Religie en wereldbeschouwing bij schriftloze volken. Uitgave Erven J. Bijleveld.

In het eerste hoofdstuk getiteld „Van wilde tot medemens” zegt de schrijver op pag. 15 „De volken, die in de 15e en 16e eeuw als wilden zijn ontdekt, die in de 18e eeuw tot natuurvolken werden en in de 19e eeuw tot primitieven hebben bijna altijd ook wel verdedigers gevonden, die in hen in de eerste plaats medemens zagen.”

Het gehele boek is eigenlijk een nadere toelichting op deze stelling en daarmee enerzijds een afrekening met vele verouderde opvattingen op anthropologisch gebied, zowel die van leken als van bekende figuren als Levy Bruhl en Van der Leeuw. Anderzijds is het boek een pleidooi voor een juiste benadering van deze volken, omdat men pas daardoor goed in hun cultuurleven kan doordringen. De schriftloze volken immers blijken eigen cultuurvormen ontwikkeld te hebben met eigen accenten. Dat ze veel missen wat wij kennen, komt voor een belangrijk deel, omdat ze andere behoeften en interessen hebben. Ook hebben ze soms bepaalde mogelijkheden ontwikkeld, die wij missen.

Principiële verschillen kunnen echter niet worden ontdekt. „Ze staan niet dichter bij de oorsprong der mensheid dan wij”. Het boek vertoont wel leemten. Zo mis ik in de summier passage over het Paaseiland een vermelding van de waardevolle onderzoekingen van Heyerdahl. Over het algemeen is het boek echter rijk van inhoud en zeer waardevol voor allen, die uit een of ander oogpunt zich voor het denken, voelen en handelen van vreemde volken interesseren. C. J. Schuurman

Dr. B. W. Schaper hoogleraar

Dr. B. W. Schaper, lid van het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond, die sinds 1957 als wetenschappelijk medewerker aan de Leidse Universiteit verbonden was, is aan diezelfde Universiteit benoemd tot hoogleraar in de algemene geschiedenis. De redactie van Mens en Wereld wenst prof. dr. Schaper met deze benoeming van harte geluk.

Grottekeningen op ware grootte

Het Duitse Museum in München herbergt momenteel een merkwaardige copie in zijn collectie en wel een copie op ware grootte van de beroemde grotschilderingen van de prehistorische jagers in de grotten van Altamira. Altamira ligt bij Santander in Spanje.

De copie werd gemaakt door Prof. Erich Pietsch, Directeur van het Max Planck Instituut voor Anorganische Chemie in Frankfurt; met toestemming van de Spaanse autoriteiten wendde Prof. Pietsch de methode der fotogrammetrie aan, welke ook in de luchtfotografie wordt gebruikt.

Daartoe nam Prof. Pietsch foto's van de rotswand van de Altamira-grotten uit verschillende standen en steeds een stukje verder.

Later plakte hij de aldus gemaakte opnamen aan elkaar en vergrootte het geheel tot op ware grootte.

De door prof. Pietsch gemaakte reproductie is ook daarom belangwekkend, dat de werkelijke tekeningen in Altamira reeds veel geleden hebben door de tijd en op de duur vrijwel volledig verloren zullen gaan. (Unesco)

IK denk er ZO over

De dood van Chessman: een andere stem

Naar aanleiding van het stuk van prof. Stuiveling in Mens en Wereld van 21 mei 1960 moge ik hier een andere stem laten horen. Vrijheid van openbare meningsuiting, het geven van gelegenheid tot het uiten van verschillende meningen en het eerbiedigen van een andere overtuiging – dat zijn zaken, die in de lijn van het humanisme liggen.

Tegenstanders van de doodstraf hebben door hun stukken over het geval-Chessman en het uitspel der executie de massa-sentimenten in beroering gebracht. Soms – uit de stukken in enkele bladen – kreeg men zelfs de indruk, dat haat tegen de U.S.A. een rol speelde.

Bij een zuivere voorlichting van de publieke opinie zouden drie zaken uit elkaar gehouden moeten zijn: Moet de doodstraf als zwaarste straf gehandhaafd blijven? Heeft Chessman de zwaarste straf verdiend, als hij schuldig was? Hoe moet men denken over uitspel van de doodstraf? Het is voldoende, in dit geval onze aandacht te concentreren op de laatste vraag; dat

doet Stuiveling dan ook eigenlijk. Men kan, om meer dan één zwaarwegende reden, tegenstander van de doodstraf zijn. En wat de tweede vraag betreft: de stukken, die betrekking hebben op het geval-Chessman hebben we niet in extenso tot onze beschikking. Terzake dus.

„Heeft Chessman de dood verdiend naar Amerikaans rechtsbesef, tot twaalf jaar doodstraf was hij niet veroordeeld!” aldus prof. Stuiveling. In een groot aantal van de 50 staten van de U.S.A. bestaat de doodstraf niet. Het wordt toch waarlijk tijd, dat men het publiek er aan gewent, de grove generaliseringen over Amerika, op allerlei gebieden, zich af te wenen. Maar is het wáár, dat Chessman twaalf jaar in doodsangst gezeten heeft?

Wij allen weten, dat de dood ons wacht. Velen van ons weten zelfs, dat hij niet ver meer kan zijn. Dat wij toch rustig leven, komt omdat het precieze tijdstip van ons laatste uur ons niet bekend is en omdat wij onze dood daardoor steeds in een verdere toekomst kunnen projec-

teren. Ook Chessman wist niet, wanneer zijn laatste uur zou slaan en is erin geslaagd, de dood telkens in een verdere toekomst te projecteren. Was hij hierin niet geslaagd, dan zou hij in de cel geen boeken hebben kunnen schrijven, waaraan heel wat werk vast zat. Mij dunkt dat een rustig oordeel tot deze conclusie moet leiden.

Aan Amerika denken miljoenen met een gevoel van verwantschap en genegenheid. „Van dit volk te moeten erkennen” aldus prof. Stuiveling, „dat het de zaak-Chessman op een menssonwaardige wijze heeft beëindigd, geeft eenzelfde schok, als wie zijn beste vriend betrapt op een fieltienstreek.”

Een fieltienstreek – het is geen kleinigheid! De wetgevers in verschillende van de staten van de U.S.A. hebben, hun verantwoordelijkheid gevoelend, gemeend bepalingen te moeten maken, waardoor het mogelijk is een doodvonnis nog en nog eens onder de loupe te nemen. Nu zou men kunnen zeggen, dat in dit geval het summum jus, summa injuria van toepassing is: het hoogste recht is het hoogste onrecht. Maar als dat zo is, dan komt dat omdat de molens dikwijls langzaam malen en omdat hier veel te vermalen viel! Zij, die naar aanleiding van de bezwaarschriften zich in het geval-Chessman verdiepten, deden niets anders dan hun plicht. De gedachte aan een fieltienstreek behoeft bij geen redelijk wezen op te komen.

G. Gonggrijp

Biologische kleurenfilms voor schoolonderwijs in de Verenigde Staten

In 1961 begint in de Verenigde Staten een filmcursus van een jaar voor de middelbare scholen over biologische onderwerpen. De films zijn in kleuren opgenomen door het Amerikaanse Instituut voor Biologische Wetenschappen. Het gaat hier om een 120-tal films met een lengte van circa 30 minuten. In feite vormen zij aanschouwelijke lessen op het thema „vertellen en laten zien”, waarbij vooraanstaande biologen op het scherm komen naast vooraanstaande laboratoria en onderzoeksinstituten, alsmede delen uit belangrijke onderzoekingsfilms, die in de Verenigde Staten zijn gemaakt.

De onderwerpen zijn b.v. plant- en dierkunde in het woud, de zee, de bergen, in woestijnen en prairie-gebieden.

De films zijn zo opgezet, dat zij voor tal van doeleinden gebruikt kunnen worden en de scholen kunnen zowel de gehele serie betrekken als wel 12 films tegelijk. Bovendien is het mogelijk op speciaal verzoek van leerkrachten ook een of enkele films ter beschikking te stellen.

Volksonderwijs in 1959

In het jaarverslag over 1959 van „Volksonderwijs” wordt geconstateerd dat in het afgelopen jaar werd voortgebouwd aan de versterking van de organisatie. Dat dit niet tot uitdrukking kwam in een stijging van het ledental (het liep in het verslagjaar terug van 151.262 tot 147.145) wordt toegeschreven aan de op 1 januari 1958 ingevoerde contributieverhoging. De invloed daarvan gold echter in belangrijk mindere mate dan in het vorige verenigingsjaar. Intussen kon door de betere materiële positie de staf van het bureau versterkt worden en meer geld beschikbaar worden gesteld voor de propaganda naar binnen en naar buiten.

De nood bij het onderwijs in Nederland heeft van „Volksonderwijs” veel aandacht gevraagd; aan de Mammoethwet werd een aantal besprekingen gewijd die resulteerden in een adres aan de Tweede Kamer.

Medische zielszorg

„Medische zielszorg” door Prof. Dr. Viktor E. Frankl. 207 pag. f 9,90 uitgave Erven J. Bijleveld.

De schrijver is een psychiater, die door de ervaringen van zijn eigen leven, in het bijzonder die in het concentratiekamp, gerijpt is en in staat velen in onze tijd de ogen te openen voor de werkelijke waarden van het leven. Het is daarom bijzonder de moeite waard te luisteren naar hetgeen hij te zeggen heeft. Uitgegaan van de psychotherapie, zoals die door Freud en Adler ontwikkeld is voor de behandeling van neurosen is hij door de praktijk gaan ontdekken, dat deze dikwijls aanvulling behoeft in de vorm van een vruchtbaar geestelijk contact met de patiënt. Dit contact noemt hij logotherapie. Hij verstaat hieronder die verheldering van het denken, die de patiënt nodig heeft om z'n levensprobleem gezond te kunnen benaderen.

Geest en ziel zijn wel nauw verbonden maar zijn toch ook elk gebieden met een eigen autonomie. Het gebied van de geest is bij uitstek dat van de vrijheid, die onder alle omstandigheden het kostbaarste uitgangspunt is voor de mens. Bijzonder belangrijk is in dit verband het hoofdstuk over de psychologie van het concentratiekamp. Door toepassing van de logotherapie is de schrijver gekomen tot een verdere uitbreiding, die hij existentie-analyse noemt. Deze spoort de opgaven van het bestaan op en doet deze ervaren als verantwoordelijkheid voor het menszijn.

Samenvatting van deze drie activiteiten: de psychotherapie, de logotherapie en de existentie-analyse hebben het contact van de psychiater met zijn patiënt doen uitgroeien tot een medische zielszorg, die vooral belangrijk is voor de mens, die zich niet meer in een godsdienst geborgen voelt en die hem kan helpen het leven in al zijn aspecten zelfstandig tegemoet te treden vanuit z'n bewust geworden eigen verantwoordelijkheid. Hierdoor kan hij de unieke en persoonlijke zin van zijn leven vinden.

Hoewel mogelijk in dit boek de verantwoordelijkheid naar verhouding van de vrijheid wat sterk geaccentueerd wordt en men het niet met alle uitspraken van de schrijver eens hoeft te

zijn, is het toch als geheel zo waardevol, dat de lezing ervan aan iedere geïnteresseerde, ook aan artsen, warm kan worden aanbevolen.

C. J. Schuurman

Lezingen voor de radio

3 juli, 9.45 uur (VARA): P. Spigt: „De hervorming van het leed”;

5 juli, 16 uur (AVRO): P. A. Pols: „Verouderde begrippen?”;

10 juli, 9.45 uur (VARA): mevrouw mr. H. Singer-Dekker: „Mensen zijn redelijker dan u denkt”;

17 juli, 9.45 uur (VARA): Th. W. Polet: „Waarom zouden we ons druk maken?”

24 juli, 9.45 uur (VARA): dr. C. van Rijsing (onderwerp nog onbekend);

31 juli, 9.45 uur (VARA): H. G. Cannegieter: „Humanistische lectuur”.

* De uitzendingen voor de AVRO-microfoon vinden steeds plaats op de eerste dinsdag van de maand, des middags van 4 uur tot 4.15 uur.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet

Redactiesecretaris:

H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag
Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van het Humanistisch Verbond f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

Zo juist verschenen!

GERHARD SZCZESNY

De toekomst van het ongeloof

actuele beschouwingen van een niet-christen

Een opzienbarend boek, dat christenen en niet-christenen veel te zeggen heeft.

In Duitsland al geruime tijd een bestseller; ook in ons land is het gesprek over dit werk reeds gaande (artikelen in Parool, NRC, Trouw, Linie, Mens en Wereld, etc.) Vertalingen in Engeland, Amerika, Zweden en Finland.

Nederlandse vertaling Johan Winkler

f 9,50 gebonden. Verkrijgbaar in de boekhandel

MOUSSAULT - AMSTERDAM

Vergeleto. Ticino 900 m. hoog. Kamers met gebruik van keuken tot 1 september. J. Weiland, Villa Olandese, Gresso, Zwitserland.

Kennismaking. Zakenman, goede positie, vrijgezel, alg. ontw., zoekt passende levensgezellin zakelijk en huiselijk, 24 tot 30 jaar, liefst N. des lands.
Brieven onder no. juli 1 aan het bur. v. d. blad.

Adresveranderingen

U kunt de administratie veel werk besparen, door bij verhuizing tijdig uw adreswijziging op te geven aan het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Leden-abonnees in Amsterdam kunnen hun adresverandering opgeven aan de Ledenadministratie Amsterdam, Rooseveltlaan 128 III, Amsterdam-Z.

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN

Administratie-adres: Postbus 246, Rotterdam

Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5,- per jaar

Niet alleen de kerkelijken hebben hun wezenverzorging.

De Weezenkas

Vereniging tot opvoeding en verzorging op humanistische grondslag neemt op zich de verzorging van de wezen der buitenkerkelijken

Sluit U daarom aan bij deze vereniging

Inlichtingen omtrent lidmaatschap bij de Secretaris: J. de Leeuw, Herengracht 62, Amsterdam-C.

Wie helpt?

Voor ons vakantieoord „De Ark” zouden wij graag de beschikking willen hebben over een aantal moderne kinderboeken.

Zijn er onder onze lezers die ons hieraan kunnen helpen?

Bij voorbaat onze hartelijke dank.

Adres: Belvédèrelaan 14 - Nunspeet.

ZOMERSCHOOL 19 - 23 JULI

Ook dit jaar wordt de Zomerschool weer gehouden in de gebouwen van de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort.

Onderwerp: GROTE GEESTELIJKE STROMINGEN

Leiding: Drs. J. H. P. COLPA

Huishoudelijke leiding: Mevr. J. K. van Eck

Sprekers: Drs. R. L. Mellema: „De Islam”.

G. M. de Gelder: „Stromingen in het Indische denken”.

Dr. Kwee Swan Liat: „Stromingen in het Chinese denken”.

Prof. Dr. H. Kraemer: „Het Christendom in zijn verhouding tot andere godsdiensten.”

Aanvang: dinsdag 19 juli te 15.00 uur

Einde: zaterdag 23 juli te 14.00 uur

Kosten: Met volledig pension f 50,-.

Met alleen koffie en thee f 16,-.

Aanmeldingen en inlichtingen bij het secretariaat van de

Humanistische Stichting „Socrates”

Oudegracht 152, Utrecht

Ook de buitenkerkelijke leden van de
Partij van de Arbeid hebben een
organisatorisch centrum nodig

DE HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP

is dit centrum!

Het orgaan van de H.W.G. is het maandblad

„VERNIEUWING”

onder redactie van Karel Timmerman

Abonnementsprijs f 1,20 per jaar

Een proefnummer wordt U gaarne
toegezonden door het Secretariaat
Haagweg 210 - Leiden

CREMATIE

is

waardig en piëteitvol

Inlichtingen worden U gaarne verstrekt
door de

VERENIGING VOOR FACULTATIEVE CREMATIE

Riouwstraat 186 — 's-Gravenhage

Tel. (070) 55 47 97

LIDMAATSCHAP: f 2,- PER JAAR

INDEX-BENADERINGS-POLIS

Inlichtingen omtrent deze nieuwe vorm van levensverzekering,
gebaseerd op kosten van levensonderhoud, worden verstrekt
door de erkende Assurantietussenpersonen en de

N.V. Levensverzekering-Mij „AURORA”

Opgericht 1887

HERENGRACHT 62 - AMSTERDAM